

CE ARE BUCUREȘTIUL DE FĂCUT DUPĂ ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Alegeri prezidențiale 2016 - Maia Sandu sau Igor Dodon

CRPE Policy Brief nr. 43

AUTORI: BIANCA TOMA,
ALEXANDRU DAMIAN

Rezultatul alegerilor prezidențiale din Republica Moldova poate genera două tipuri de reacții: percepția ca prin victoria unui reformist pro-european, în persoana Maiei Sandu, opțiunea geopolitică, spre Vest, e clară. A doua: abandonul, odată ce liderul socialiștilor, Igor Dodon, pro-rus convins, ar fi învingătorul celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale de duminică.

Niciuna din tendințe nu ajută și nu înseamnă nici că Moldova e pe veci salvată ori, dimpotrivă, pierdută Europei. **CRPE a identificat opt răspunsuri la o serie de necunoscute și întrebări legate de relația României cu Republica Moldova care va trebui să ducă, și după aceste alegeri, la europenizare, la susținerea reformelor și la decuplarea sistemului corupt și a oligarhilor de la resursele statului.**

În realitate, alegerea Maiei Sandu ar da semnalul că puterea nu mai este concentrată în mâinile unui singur grup de interese, dar mandatului ei ar fi limitat de un Parlament controlat prin mijloace obscure de oligarhul Vladimir Plahotniuc. Puterea dată de Constituție Președintelui Republicii Moldova este totuși

limitată și din această perspectivă trebuie revizuite așteptările și recalibrată susținerea Bucureștiului. Alegerea lui Dodon ar genera dezamăgire, revoltă și tentația unui abandon dinspre București. Dacă însă Bucureștiul reacționează emoțional cedând tentației de a abandona Moldova, această decizie i-ar afecta exact pe susținătorii României și ai UE de peste Prut. Mai mult, provocările propagandei rusești îndreptate spre București prin Igor Dodon nu trebuie alimentate de oficiali români.

Primul tur al alegerilor prezidențiale din Republica Moldova a reprezentat un test pentru o mișcare civică, reformatoare, coagulată în jurul Maiei Sandu. Cu teme precum deoligarhizarea Republicii Moldova și susținerea luptei anti corupție, rezultatul obținut până acum de Maia Sandu este încurajator în condițiile falimentului moral al partidelor pro-europene clasice. Acestea au obținut rezultate extrem de slabe demonstrând că mesajul pro-occidentalizare este gol de conținut dacă este transmis de vehicule nereformate. Mai mult, retragerea candidatului PDM a reprezentat un "măr otrăvit" pentru coaliția din jurul Maiei Sandu și un câștig pentru Partidul Socialist. Punctul critic al primului tur l-a reprezentat retragerea lui Andrei Năstase, liderul Platformei Demnitate și Adevăr, în favoarea Maiei Sandu. Această

mișcare a permis crearea unei coaliții suficient de puternice în favoarea acesteia. Fără suport financiar și cu mass media în mâinile oligarhilor, Maia Sandu a devenit simbolul unei mișcări reformatoare care este acum în fața unui test de maturitate.

Opt răspunsuri despre relația României cu Republica Moldova după alegerile de duminică

1. Este acesta momentul decisiv al alegerii Est-Vest?

Populația Republicii Moldova a fost mereu în ultimii ani împărțită relativ egal între opțiunea pro-europeană versus opțiunea pro-estică. La fiecare tur de alegeri s-a vorbit despre un moment decisiv, de cotitură pentru Republica Moldova. E cazul să renunțăm la retorica ”momentului decisiv” și să ne obișnuim cu ideea că alegerile din Moldova vor fi pe muchie o bună perioadă de acum înainte. Realitatea este că Republica Moldova este o țară cu o parte încă semnificativă a populației orientată spre Est, dar cu o economie gravitând organic spre Vest. Pornind de la această situație de facto, fiecare din alegeri are mize mult mai diverse. De pildă, una din direcțiile spre care Republica Moldova se poate îndrepta, în funcție de rezultatul alegerilor prezidențiale de duminică este începutul de-oligarhizării economiei și lupta anticorupție.

2. Cum s-a ajuns aici? – falimentul moral al partidelor ”pro-europene”

Republica Moldova a început negocierile în cadrul Acordului de Asociere cu UE în 2010, dar reformele au fost de suprafață și, acolo unde s-au făcut, au vizat unele schimbări instituționale dar ale căror efecte nu s-au făcut simțite în viața de zi cu zi a cetățenilor. Mica economie a Republicii Moldova este captivă unor oligarhi care blochează intrarea pe piețe

atent controlate, iar când Uniunea Europeană, România și ONG-urile se chinuiau să europenizeze instituții, oligarhii doar împărțeau economia, resursele și companiile statului. Criza politică a început prin conflictul deschis Vlad Filat – Vladimir Plahotniuc. Pe lângă ei, au mai fost câțiva oligarhi mai mici, specializați în zona bancară sau energetică, însă aceștia fie au fugit din Moldova, fie au fost aduși la ordine de Plahotniuc, care a ajuns să nu aibă rivali. S-a ajuns aici pentru că Plahotniuc a avut mereu mai mulți bani și rețele în instituțiile de forță ale statului decât Filat și ceilalți.

Oligarhii susțineau că doar ei țin Moldova să nu se prăbușească în spațiul rusesc. Au folosit mereu sperietoarea cu Rusia pentru a șantaja Uniunea Europeană. De aici și o incapacitate a UE de a găsi soluții. Ce ar avea de ales: pacea cu oligarhii care sa te trădeze oricând în favoarea Rusiei sau susținere limitată pe măsură ce reformele avansează?

3. Cine este Igor Dodon?

Fost ministrul al economiei și comerțului în Guvernul Voronin, administrator șters, cu legături în lumea oligarhilor, inclusiv a lui Plahotniuc, Dodon este preferat de Putin lui Voronin ca opozant al apropierei de UE, dar mai docil și mai ușor de manevrat decât fostul politruc sovietic. Este președintele Partidului Socialist (PSRM). Susținut puternic de Vladimir Putin, Dodon mizează pe mesaje care pun accent pe apărarea valorilor tradiționale, ortodoxism, anti LGBT, este un personaj tipic creat de noua propagandă Kremlinului în Europa.

Militează pentru apropierea Republicii Moldova de Rusia și a amenințat, cu insistență în presa

rusă, că dacă va ajunge șeful statului va anula Acordul de Asociere UE-Moldova pe care l-a calificat ”un act de sinucidere”. A folosit și retorica anti-românească deturnând mesajul recentelor incidente de la acțiunile protestatarilor uniونيști de la București. Si-a început campania electorală cu sloganul „Jandar-mul român nu va fi la noi stăpân”, tipărit pe

afișele electorale. Pentru competiția electorală strânsă din turul II al alegerilor de duminică, Dodon încearcă să-și mai nuanțeze declarațiile legate de înțelegerile deja semnate cu Uniunea Europeană.

4. Cine este Maia Sandu?

Exponentă a noii mișcări reformatoare din Republica Moldova, Maia Sandu are un profil tehnocrat și a lucrat anterior desemnării sale ca Ministru al Educației în 2012, la Washington, la Banca Mondială. A fost unul dintre puținii miniștri care chiar au făcut reforme, în cabinetele de după 2010, foarte mulți alții mimând reforme. Maia Sandu s-a poziționat drept aripa moderată a protestelor ce au cuprins Republica Moldova în perioada 2015-2016, ca urmare a crizei politice de la Chișinău și devalorizării băncilor („furtul miliardului”). S-a pronunțat clar împotriva oligarhilor moldoveni, dar și a încercării de acaparare a mișcărilor de stradă de către Igor Dodon și Renato Usatii. Spre deosebire de Andrei Năstase, cel care a devenit mai târziu aliat și principal susținător în cursa pentru campania prezidențială, a avut o opțiune clar non-violentă. Sandu a coagulat astfel o mișcare în jurul său pe care a transformat-o în vehicul politic, Partidul Acțiune și Solidaritate. A fost ținta unor puternice campanii negative, susținute prin surse obscure, apropiate de Federația Rusă, dar și prin canalele media ale oligarhului Plahotniuc. Pe aceste canale a fost criticată pentru reformele promovate în timpul mandatului de ministru al Educației (acuzatii aberante ale lui Igor Dodon privind sinuciderea a 400 de copii din cauză că nu au promovat la Bacalaureat), dar și pentru apropierea față de Vest (a fost acuzată că ar accepta 30.000 de refugiați sirieni în schimbul susținerii oferite de Angela Merkel).

5. Ce ar trebui să facă România în oricare din scenarii?

Indiferent de rezultatul alegerilor prezidențiale de duminică, prioritățile de politică externă ale Bucureștiului vor rămâne aceleași. Ca și rolul și poziția României de pilon al stabilității în regi-

“ *Indiferent de rezultatul alegerilor prezidențiale de duminică, prioritățile de politică externă ale Bucureștiului vor rămâne aceleași.*

une. Ca atare, Bucureștiul va trebui să continue să joace un rol cheie în Republica Moldova însă va trebui să regândească anumite mecanisme de asistență și prioritățile lor. Rezultatul votului va schimba anumite poziționări însă, la nivel instituțional, susținerea Republicii Moldova trebuie să continue cu asistență contra progrese pe agenda reformistă. România va trebui să se adreseze, pe mai multe voci și în mod constat, societății, presei, ONG-urilor și să încurajeze reformiștii. O tentativă de a schimba agenda a fost începută în mandatul lui Dacian Cioloș - în contextul creditului nerambursabil de 150 de milioane de euro - când Guvernul de la București a vrut discuta de acordarea fiecărei tranșe pe condiționalități (scrisoarea Guvernului Cioloș, 30 ianuarie 2016). De asemenea, România trebuie să susțină mai departe europenizarea prin deoligarhizare a Moldovei în timp ce politicienii de la București vor trebui să înceteze să mai folosească electoral Moldova.

6. Ce poate și ce nu poate face un președinte în Republica Moldova?

Alegerea Președintelui prin vot direct a generat impresia unei puteri sporite a mandatului prezidențial. Doar parțial adevărat. Oricare dintre cei doi candidați va câștiga nu va beneficia automat de o putere „transformatoare”. Este un mandat prezidențial cu puteri limitate, dar cei doi competitori acționează în contexte politice diferite. Igor Dodon beneficiază de sprijinul Partidului Socialist, cel mai bine reprezentat în Parlamentul de la Chișinău, și are o relație de aparentă opoziție, de fapt de colaborare cu Plahotniuc, ca între, cum se zice în Moldova cu un calc din rusă, „hoți în lege”. De cealaltă parte, Maia Sandu poate ajunge un președinte izolat. Lipsită de un partid parlamentar și de înțelegeri politice care să o poată susține, așteptările față

de ce poate face sau nu trebuie temperate, cel puțin până la următoarele alegeri parlamentare. Oricum, Moldova este încă mai mult o țară post-sovietică decât una europeană, așa că atribuțiile formale ale Președintelui înseamnă mai puțin decât verticala puterii. Vladimir Voronin a fost un Președinte ales de Parlament, dar foarte puternic. Binomul Dodon – Plahotniuc poate readuce verticala puterii (Plahotniuc s-a ridicat ca bidonul pentru strâns bani și afaceri al familiei Voronin). Maia Sandu nu ar fi însă din acest film, așa că pârgghiile sale reale ar fi mult mai mici.

Șeful statului poate influența sau bloca câteva procese, de la susținerea agendei reformatoare și pro-europene până la numirea unor reformiști în poziții cheie în stat de la diplomație / sistemul judiciar, respectiv refuzul de a numi figuri controversate. Șeful statului este de asemenea principalul exponent al politicii externe și conduce Consiliul de Securitate al statului: toate informațiile sensibile trebuie să ajungă la el. În rest, mandatul este extrem de limitat în influențarea politicilor publice și deciziilor guvernului. Președintele poate doar întoarce în Parlament legi controversate. Mai mult, aparatul actual al Administrației Prezidențiale a Republicii Moldova este foarte redus.

7. Scenariul Maia Sandu - Președinte al Republicii Moldova

Cea mai mare provocare a mandatului ei: va trebui să găsească soluția de a supraviețui lui Plahotniuc. Figură simbol, Maia Sandu la Președinția Moldovei va da semnalul că puterea nu mai este în mâinile unui singur personaj și intereselor sale. Președintele Republicii va juca rolul de mediator între puterile statului și societate și, din această perspectivă, alegerea Maiei Sandu este de așteptat să consolideze sistemul de checks and balances. Maia Sandu ar trebui să insiste pe numiri transparente la șefia Parchetelor și să susțină profesioniști integri acolo. Cazul României este un exemplu bine-cunoscut pentru moldoveni din perspectiva reformei sistemului judiciar și a luptei

împotriva corupției: șeful statului a propus un șef al DNA, Daniel Morar, la propunerea unui ministru reformist (Monica Macovei) care a început cel mai important proces de combatere a corupției, care a ajuns acum model în regiune.

8. Scenariul Igor Dodon - Președinte al Republicii Moldova.

Odată ales în cea mai înaltă funcție a statului, Dodon va încerca să atace România, pe diferite teme sau va avea un cor de acoliți care o vor face. Pe decidenții și oficialii de la București va fi o presiune publică care va clama un răspuns pe măsură. Ba chiar vor exista binevoitori care, în numele patriotismului, să răspundă. Oficial însă ar fi o greșeală ca România să intre în jocul declarațiilor lui Dodon - care este de fapt jocul rusesc. Dodon trebuie așadar ignorat. Instituțional, Bucureștiul trebuie să găsească formule de întărire a mecanismelor autonome care contribuie la reformarea statului (granturi pentru societatea civilă independentă, dezvoltarea de instrumente de monitorizare reale, susținerea media independente, programe de transfer de expertiză și bună practică pentru în mediul economic). Cuplarea eforturilor de susținere a acestor mecanisme autonome cu programele altor donatori internaționali ar multiplica efectele și presiunea societății civile.

Centrul Român de Politici Europene, 2016

Stirbei Voda 29, Cod postal, 010101 București

www.crpe.ro

Contact: Telefon +40 371 083 577, Fax +40 371 875 089